

7. Роман С. В., Коломінова О. О. Виховний потенціал предмета «Англійська мова» у початковій школі. *Іноземні мови*. 2002. №4.
8. Селіванова О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля-К., 2010. 844 с.
9. Сучасна українська літературна мова. Лексика і фразеологія / за заг. ред. акад. АН УРСР І. К. Білодіда. Київ : Наукова думка, 1973. 440 с.
10. Українська мова: Енциклопедія / редкол.: В. М. Русанівський (співголова), О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін. 2-ге вид., випр. і доп. Київ : Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2004. 824 с
11. CambridgeAdvancedLearnersDictionary. Архів оригіналу за 8 грудня 2008. URL: <https://dictionary.cambridge.org/>
12. The World Book Dictionary. Clarence L. Barnhart. 1968 Edition. Published by Thorndike-Barnhart, Chicago, Illinois.

О. Г. Дончук-Донцова

Житомирський державний університет

імені Івана Франка

Науковий керівний:

к. п. н., проф. Калініна Л. В.

ПСИХОЛОГІЧНІ МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНИХ ВМІНЬ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Постановка проблеми. Розвиток креативності є одним із найважливіших завдань сучасної системи освіти. Кожна цивілізована країна дбає про творчий потенціал суспільства загалом і кожної людини зокрема. Саме тому була впроваджена нова концепція – «Нова українська школа», яка базується на наступних принципах: «оновлення цілей і змісту освіти на основі компетентнісного підходу та особистої орієнтації; урахування світового досвіду та принципів сталого розвитку; перехід від процесної до результативної, компетентнісної парадигми освіти; забезпечення системного підвищення якості освіти на інноваційній основі, створення сучасного психолого-педагогічного та науково-методичного супроводу навчально-виховного процесу» [3]. «Нова українська школа» орієнтується на підготовку випускників ЗСО здатних вирішувати не лише освітні, а й життєві задачі, володіти вмінням будувати алгоритми базових видів діяльності, щоб почуватися комфортно в новому для них культурному й інформаційному суспільстві.

Актуальність зумовлюється тим, що психологічні механізми формування креативних вмінь старшокласників спеціального вивчення не мали, що обумовлює необхідність проведення дослідження.

Питання, пов'язані з вивченням розвитку креативності в учнів старшої школи студіювали багато вчених, зокрема: Л. Калініна, О. Передій, Е. Бохенська, А. Бобер, М. Лазарєв, С. Сисоєвої, В. Павленко та ін.

Виклад основного матеріалу. Сьогоднішні умови потребують особистостей з високим рівнем креативних здібностей, що пояснюється необхідністю швидкого пристосування до професійної діяльності в умовах глобалізації та технічного прогресу, умінням знаходити способи вирішення професійних та соціальних проблем у будь-яких ситуаціях. Після закінчення школи, учень повинен володіти високим рівнем самостійної пізнавальної діяльності, мати розвинену креативні пам'ять, уяву та мислення, й повну сформованість основних компетентностей. Чим більша потреба суспільства у креативній особистості, тим гостріше постає необхідність теоретичного вивчення проблеми формування креативних вмінь, її специфіку й форми вияву. Невипадково одним из основних напрямів сучасного навчально-виховного процесу в ЗСО виступає розвиток креативності учня [7].

Аналіз психолого-педагогічної літератури, зокрема робіт М. Лазарєва, С. Сисоєвої, В. Павленко, та ін. показує, що вчені по різному визначають термін креативні вміння. Науковиця С. Сисоєва вважає, що креативні вміння – це здатність до продукування принципово нових ідей [8]; М. Лазарєв, визначає креативні вміння як індивідуально-особистісні якості людини, які визначають успішність виконання нею творчої діяльності різного роду [4]. Ми погоджуємось з визначенням В. Павленко, яка характеризує креативні вміння як здатність творити, породжувати незвичайні ідеї, відхилятися від традиційних схем мислення, швидко вирішувати проблемні ситуації [6].

В педагогічній літературі описані різні підходи до формування креативних вмінь. В. Моляко виділяє три основні цикли креативного процесу: перший цикл, що передбачає розуміння умов і постановки завдання (оцінка умов); другий цикл, під час якого відбувається формування гіпотези (замислу, ідеї); третій цикл, що характеризується попереднім розв'язанням та перевіркою гіпотези [5]; О. Смалько визначає чотири етапи розвитку креативного мислення: перший – підготовка (свідома робота) як особливий дієвий стан, який є передумовою для інтуїтивного передбачення нової ідеї; другий – дозрівання (несвідома робота) як несвідома робота над проблемою, інкубація планомірної ідеї; третій етап – натхнення (перехід несвідомого у свідоме), в результаті несвідомої роботи у сферу свідомості надходить ідея винаходу, відкриття, спочатку в гіпотетичному вигляді; четвертий етап (свідома робота) завершується розвитком ідеї, її кінцевим оформленням і перевіркою. Дослідниця переконана, що в реальній мисленнєвій діяльності під час роботи навіть над однією і тією самою проблемою ці чотири стадії постійно взаємодіють одна з одною [9].

Успішне формування та розвиток креативних вмінь учнів старшої школи відбуватиметься лише за умови застосування відповідних механізмів. Одним із рушійних компонентів формування креативності є **мотивація**.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що мотивацію слід розглядати як складний багаторівневий регулятор життєдіяльності людини – її поведінки, діяльності. Складність і багатоаспектність проблеми мотивації зумовлює різноманітність підходів до розуміння її сутності, природи, структури.

Одним із важливих видів мотивації людини є мотив досягнень. В основі мотивації досягнень лежать емоційні переживання, пов'язані із соціальним прийняттям успіхів, які досягаються особистістю. Мотив досягнень – це прагнення розвивати свої здібності і вміння та підтримувати їх на якомога вищому рівні. Отже, знаючи мотиви, що спонукають людину до активності, можна цілеспрямовано впливати на організацію її діяльності та поведінку. Розвиток мотивації досягнень є досить актуальним для підліткового віку, адже саме цей період є сенситивним для формування мотиваційної системи особистості.

Механізм мотивації є одним із найважливіших у формуванні креативного мислення, адже якщо учень не отримує достатньо мотивів, які будуть спонукати його до самостійної пошуково-дослідницької діяльності, він ніколи не зацікавиться темою спована і не почне вивчати її на більш глибокому рівні.

Наступний механізм, на який варто звернути увагу під час формування креативних здібностей в учнів – **мислення**. Мислення – це процес відображення в людській свідомості складних зв'язків і відношень між предметами і явищами об'єктивного світу. Мислення є одним із провідних пізнавальних процесів, його вважають найвищим ступенем пізнання [10].

Виділяють два типи мислення: *конвергентне*, тобто здатність знайти єдино вірний варіант вирішення проблеми та *дивергентне* – тип мислення, що передбачає пошук у різних напрямках та характеризується здатністю до знаходження та постановки проблем; до генерування великої кількості ідей; продукувати різноманітні ідеї (гнучкість); продукувати віддалені асоціації, демонструвати незвичні, нестандартні реакції-відповіді (оригінальність); удосконалювати об'єкт, додаючи деталі; вирішувати проблеми шляхом аналізу та синтезу інформації [2]. Креативність базується на дивергентному мисленні, характерною особливістю якого є варіативність і різноспрямованість пошуку різних і рівною мірою правильних шляхів вирішення однієї і тієї ж ситуації [1]. До операційних компонентів мислення відносять такі базові логічні операції: аналіз, синтез, порівняння, абстрагування, узагальнення, класифікація, систематизація. Кожна з цих логічних операцій виконує свою важливу функцію у процесі пізнання й знаходиться у складному взаємозв'язку з іншими операціями.

Аналіз і синтез – основні розумові операції; похідними від них є абстрагування (спеціальна форма аналізу) і узагальнення (вища форма синтезу). Аналіз передбачає розчленування цілого на частини; перехід від

конкретного до абстрактного; встановлення причинно-наслідкового зв'язку. Аналіз і синтез – це дві сторони єдиного розумового процесу. Правильний аналіз будь-якого цілого завжди являє собою аналіз не лише частин, елементів, властивостей, але й їхніх зв'язків та відношень. Саме тому він призводить не до розпаду цілого, а до його перетворення. Це перетворення цілого, нове співвідношення виділених аналізом компонентів цілого і є синтез. Ми вважаємо, що аналіз та синтез є одними з найжливіших розумових операцій при вивченні іноземної мови у старшій школі, оскільки вони допомагають учням краще та ефективніше сприймати та запам'ятовувати матеріал.

Систематизація і реалізація отриманих знань є невід'ємним механізмом для формування креативних здібностей учнів. Систематизація визначається встановленням як внутрішніх зв'язків засвоєної системи знань, так і зовнішніх, міжсистемних зв'язків на основі попередньо вивченого. Уроки цього типу передбачають в основному індуктивний підхід: від окремого до загального, їхню структуру складають: ознайомлення учнів з темою, цілями та завданнями уроку; мотивація учіння; відтворення здобутих знань; узагальнення та систематизація їх із встановленням внутрішньо-системних та зовнішньо системних зв'язків; підведення підсумків уроку; повідомлення та пояснення домашнього завдання. Реалізація знань заключається в тому, що учень може застосовувати набуті знання у майбутньому. На нашу думку, систематизація і реалізація є одними із ключовими аспектів, оскільки саме вони показують результат та продуктивність роботи.

Заключним механізмом у формуванні креативних вмінь в учнів є **production**. Цей етап заключається в тому, що учням пропонується використовувати мову, яку вони щойно практикували, у більш відкритій і творчій структурі. Учні отримують можливість створювати оригінальне та змістовне спілкування. Вони працюють на цьому етапі в парах або малих групах, щоб використовувати мову, яка вивчається та практикується, щоб відтворити мову в усній або письмовій манері та, як правило, на основі завдань. Роль вчителя на цьому етапі полягає в тому, щоб керувати часом, стежити за тим, щоб учні виконували завдання, надавати відгук, якщо потрібно, і вести письмовий облік помилок учнів. Учні повинні виконувати роботу і показувати результати того, що вони добре розуміють, як і коли використовувати лексику чи граматику, викладені на уроці.

На основі проведеного дослідження можна зробити такі **висновки**: аналіз психологічної літератури дозволив нам виділити такі механізми формування креативних вмінь: мислення, аналіз та синтез, систематизація та реалізація, production.

Список використаних джерел та літератури

1. Байрамова О., Вовчата Н., Чорна Г. Розвиток навичок креативного мислення у здобувачів вищої освіти Український педагогічний журнал . 2022. № . С 1–11. URL: file:///C:/Users/Prestigio/Downloads/11.pdf (дата звернення 06.10.22)
2. Гилфорд Дж. Три сторони інтелекта. Пер. с англ. Э. А. Голубевой, ред. А.М. Матюшкина. Психология мышления. Москва: Прогресс, 1965. С. 443–456.
3. Калініна Л. В Метод геометричних фігур як засіб розвитку критичного мислення старшокласників. *Молодь і ринок*. Дрогобич, 2021. № 2 (188). С.75–80.
4. Лазарєв М. О. Основи педагогічної творчості. Суми: ВВП «Мрія» – ЛТД, 1995. 204 с.
5. Моляко В. О. Психологічні основи творчості інноваційної діяльності дітей та молоді. *Психологічні проблеми навчання, виховання, активності та розвитку особистості: Матеріали звітної наукової сесії інституту психології АПН України (10–11 лютого 1994 р.)*. К.: ІП АПН України, 1995. С. 147–155.
6. Павленко В. В. Розвиток креативності молодших школярів. За ред. проф. О. Є. Антонової. Житомир, 2017. 158 с.
7. Передерій О. Л. Розвиток креативного мислення старшокласників як пріоритетний напрямок діяльності сучасної української школи. *Наука і освіта*. Одеса: Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, 2018. С. 16–24.

8. Сисоєва С. О. Підготовка вчителя до формування творчої особистості учня. Київ: Поліграфкнига, 1996. 406 с.
9. Смалько О. А. Розвиток творчого мислення старшокласників на уроках математики з використанням інформаційних технологій навчання. Київ, 2003. 252 с.
10. Тернопільська В. І. Психологія для старшокласників (від самопізнання до соціальної відповідальності). Навчальний посібник. За ред. проф. М. В. Левківського. К.: Центр навчальної літератури, 2004. 272 с.

К. С. Дубравська
Житомирський державний університет
Імені Івана Франка
Науковий керівник:
к. ф. н., доц. Тараба І. О.

МОВНЕ ЗНАЧЕННЯ ТА КУЛЬТУРНИЙ КОД ФРАЗЕОЛОГІЗМУ

Фразеологізм як мовний знак — це знак "з максимально повним семантичним набором, кодифікованим у формі значення у вигляді макрокомпонентів, які охоплюють граматику, денотацію, оцінку, мотивацію, емотивність та стилістичну маркованість". Фразеологізм починає виконувати функцію символу, еталону, стереотипу тощо, й таким чином відіграє роль культурного знаку.

Саме наявність у фразеологізмі культурної семантики (культурної конотації) обумовлює "довголіття" фразеологізму в живій мові, його відтворюваність у мовленні [1].

У процесі культурної інтерпретації образ фразеологізму співвідноситься з різноманітними пластами культури, які "вплітаються" у фразеологізм та утворюють його вторинну семантику — культурну; при цьому фразеологізм як мовний знак, що входить у синтагматичний ряд, зберігає свою смислову самостійність.

Послідовна культурна інтерпретація фразеологізму дозволяє показати, в яких значеннях у ньому втілені культурні смисли, як суб'єкт мови їх усвідомлює та використовує у дискурсивних практиках [2].

Образ фразеологізму *etwas mit der Muttermilch einsaugen* [4, 5] — "*etwas von klein auf erlernen, erfahren; von frühester Jugend am erleben* — добре засвоювати, сприймати важливі для життя відомості, знання з раннього віку" маніфестує до архетипної, міфологічної форми усвідомлення світу — анімістичної — одухотворення проявів якостей людини, а також до стародавнього уявлення про харчування як про природне засвоєння організмом людини чого-небудь, про харчування як спосіб вирощування всього живого, до архетипного протиставлення душі та тіла, до біблійних презентацій поживи духовної та фізичної. В основі образу фразеологізму